

RETZIUS, GUSTAF
WIDE, A.G

**Carl Curman : minnesskrift / [av Gustaf
Retzius , A. G. Wide]**

Stockholm : Marcus' tr.
1913

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

833 Biogr. Sv.
(Sv)
o

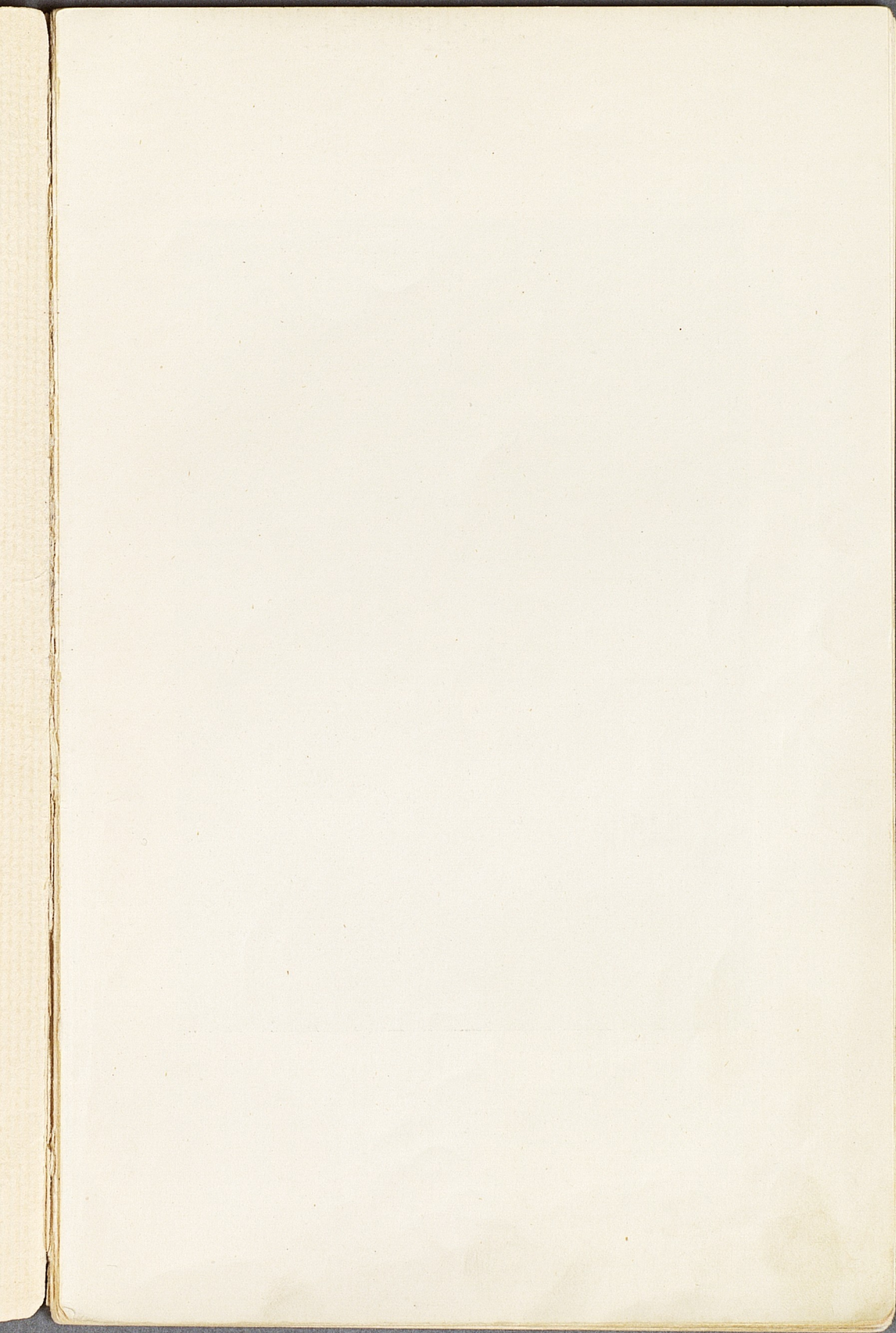

CARL CURMAN

av B. Petzén & A. Wide

MINNESTECKNING

Van Curen

Carl Peter Curman.

(Med porträtt.)

Då professor Anders Wide anmodat mig att såsom en af de få ännu lefvande läkare, hvilka lärt känna Carl Curman under hans yngre år, lämna ett bidrag till minnesteckning, så har jag, som redan helt tidigt kommit att stå Curman nära, gärna velat tillmötesgå denna professor Wides önskan.

Det var i mitt fädernehem å Karolinska Institutet under senare delen af 1850-talet, som jag först såg Carl Curman såsom ung medikofilare; och enär han då bodde i ett af de rum i öfre våningen af det hus, där min fader såsom Institutets inspektor hade sin bostad (den nuvarande rektorns), hade jag, ehuru nära tio år yngre än Curman, ofta tillfälle till samvaro med honom och äfven med hans i ett annat kandidatrum, tätt invid Curmans, boende gode vän och studiekamrat, den originelle medikofilaren-muskologen Sextus Otto Lindberg, sedermera professor i botanik i Helsingfors. Med dem båda, som hörde till min faders intima lärjungekrets, och som ofta voro inbjudna såsom gäster i mina föräldrars hem, hade jag, fastän ännu icke blifven

student, många angenäma upplevelser, hvilka jag emellertid icke anser här vara platsen att beskrifva, så mycket mindre som skildringar af sådan art svårligen kunna göras utan en viss omständlighet. Det bör jag likväl här framhålla, att min fader, som lifligt intresserade sig för alla dem af sina många lärjungar, hvilka visade håg, flit och sundt omdöme i sitt arbete på anatomisalen, äfven omfattade Curman med varmt intresse; och denne visade äfven, att han förstod att uppskatta sin faderlige lärares och väns välvilja och råd. Själf behöll Curman alltjämt denna tid i kärt minne, och han plägade gärna och med synbar humor ända in i sin ålders höst berätta anekdoter och upplevelser från samvaron med sin liflige och spirituelle lärare.

Men Curmans kroppsliga hälsa var under denna hans ungdomstid icke stark. Hans ögon voro svaga och ömtåliga, och han hade svårt att under flera timmar å rad läsa i läroböckerna. Dels på grund häraf, dels ock af inneboende varmt intresse för skön konst, särskildt skulpturen, genomgick han, samtidigt med sina medicinska studier, äfven kurserna såsom elev vid Akademien för de fria konsterna, där Qvarnström och Molin då undervisade i skulptur. Sedan han efter aflagd kandidatexamen flyttat in i ett kandidatrum å nedre botten af det anatomiska museihuset å Karolinska Institutet, och han där äfven för sina modelleringar fick disponera ett annat rum, ågnade han sin från studierna lediga tid åt skulpturen; och jag erinrar mig, att det några gånger förunnades mig att kasta en blick in i detta rum, som eljest var noga tillslutet för världen, samt att jag där såg en hel serie af hans figurstudier, gjutna i gips, dels ur svenska forntidssagan, dels ur de nordiska folklifsskildringarna. Särskildt erinrar jag mig en lifligt tilltalande älsklig grupp ur Björnstjerne Björnsons Synnöve Solbakken, som hörde till den tidens mest omtyckta skaldeskapelser. Kort efter min faders oväntade bortgång, hvilken synbarligen äfven grep Curman mycket djupt, modellerade denne en byst af den

bortgångne läraren och vännen, en byst, som ännu finnes kvar i en del läkares och i Svenska Läkaresällskapets ägo; den utfördes dels efter minnet, dels ock med ledning af en förträfflig dödsmask, som Curman tagit af min faders ansikte, strax efter balsameringen.

Men Curmans hälsotillstånd var alltjämt under denna tid ganska vacklande. Han hade för sina klena ögons skull fortfarande svårt att läsa i sina många böcker för licentiatexamen, och jag erbjöd mig därför, sedan jag våren 1861 tagit medikofilosofisk examen och kommit i arbete på Institutets anatomisal, att läsa högt för honom ur studieböckerna, hvilket sedan ock under en tid ägde rum. Men icke nog med att han led af sin ögonåkomma, som hindrade hans arbete. Han hade också redan år 1860 illa vrickat sin ena fot, då han en dag — det var min faders dödsdag, såsom han sedan berättat för mig — djupt gripen och distraherad vandrade på trottoaren å Fredsgatan och skulle vika undan för mötande personer. Till följd af denna vrickning och de svåra smärtor den medförde, blef han sedan en längre tid liggande med gipsadt ben — den tidens metod att behandla vrickningsskador — och slutligen så nedsatt af neuralgiska plågor och däraf orsakad djup melankoli, att hans läkare starkt ifrågasatte att amputera hans sjuka fot, hvilket dock lyckligtvis i rättan tid afböjdes. Då sent omsider gipsbandaget aftagits, fick han skaffa sig ett träben under knäet, och med detta synnerligen obekväma fortskaffningsmedel vandrade han på den tidens så dåligt stenglagda gator omkring i staden, men råkade nu åter ut för olyckor, i det att hans träben fastnade i gatan, och han föll omkull och illa skadade sitt ena knä och foten samt blef åter under en längre tid sängliggande med svåra ihållande neuralgiska smärtor. Härigenom fördröjdes äfven hans licentiatexamen, och hans i grund och botten friska och frimodiga lynne fördystrades alltmer. Då han slutligen åter kunde lämna bädden och vandra omkring på sitt träben, började han allt-

mera tveka om valet af sin vidare lefnadsbana. Som läkare ansåg han sig få svårt att med sitt sjuka ben kunna utöfva praktik. Han började därför åter på allvar tänka på konstnärsbanan. I konstakademien hade han såsom elev genomgått den högre antiken och hade i skulptur hunnit upp till att anses såsom den näst bästa eleven. Han berättade en gång för mig, att orsaken, hvarför han icke fullföljde denna bana, som delvis lockade honom mycket, var den, att hans ende egentlige medtäflare var Frithiof Kjellberg, och denne ansågs då af lärarna och kamraterna såsom ett verkligt konstnärligt snille, eller, såsom deras gemensamma lärare i skulptur, den så besinningsfulle Qvarnström, yttrat: »Kjellberg skall blifva mer än Sergel och mer än Thorwaldsen, ty han skall förena bådas förtjänster.»

Under sådana förhållanden var det naturligt, att Curman noga öfvervägde situationen och afstod från att blifva skulptör. Och detta hans beslut blef till välsignelse för *läkarkonsten*.

Emellertid tog han tidigt upp en annan skön konst: *fotografien*. I öfre våningen (vindsvåningen) i Karol. Institutets inspektors- och bibliotekshus, fick Curman tillstånd att för vetenskapliga ändamål i de båda södra gafvelrummen inreda fotografisk atelier. Här erbjöd han mig ock att under åren 1862—64 vara hans biträde, och jag fick se, med hvilket intresse och hvilken talang Curman lärde sig utöfva denna då ännu ganska svåra konst samt under hans ledning lära mig för vetenskapliga uppgifter använda densamma.

Men sedan Curman 1864 aflagt licentiatexamen, gällde det nu för honom att på allvar bestämma sig för sitt kall som läkare.

Sommaren 1858 hade min fader med sin familj tillbringat en tid vid Lysekils fiskläge, hvaraf han bibehållit ett godt intryck från den tid han i början af 1840-talet tillsammans med sin gode vän, den store tyske anatomen-fysiologen Johannes Müller tillbringat på andra sidan Gullmarfjorden, vid Kristineberg, där de

tillsammans undersökte den då nyligen upptäckta, men ännu så föga kända, underbara lancettfisken, *Amphioxus lanceolatus*. Ännu knappt sextonårig var jag mina föräldrar följaktig under deras vistelse vid Lysekil och erinrar mig väl, hur där då var anordnad en »badort» i sin primitivaste form och utveckling, mest bestående af bärgade kajutor m. m. från förlista fartyg. Inalles voro där under denna sommar — vår familj af 4 personer inbegripen — 14 inskrifna badgäster, och de s. k. badhusen, som anlagts af en gammal sjökaptén, herr Mollén, voro af allra enklaste slag. Min far insåg emellertid, att af det härliga läget vid den vackra Gullmarfjorden denna plats skulle kunna göras till en verklig badort. Men härtill behöfdes först och främst en ung duglig läkare, som kunde taga upp denna fråga på allvar. Och med sin skarpblick såg han, att Carl Curman var därtill särskildt lämplig. Han uppmanade därför denne, som på grund af en längre vistelse vid Munkedal nära Gullmarfjorden något kände orten, att antaga en, om ock mycket anspråkslös, anställning såsom badläkare i Lysekil. Detta skedde sommaren 1859, och från 1863, då den unge Curman fick uppdraget att anordna en ny badhusanläggning därstädes, kan man räkna denna badorts egentliga utveckling. Huru detta skedde och de stora svårigheter af många slag, som Curman hade att under en följd af år bekämpa och besegra, tillhör icke mig att här skildra, jag kan för min del endast intyga, att af hvad som till min kännedom kom, jag fått den öfvertygelsen, att därtill erfordrats en man af Curmans stora praktiska begåfning och uppfinningsrikiedom, hans lefvande och varma intresse och outtröttliga viljekraft. Med sin i botten konstnärliga läggning förenade han nämligen en ovanlig praktisk blick och händighet och därtill en förmåga att kunna lösa svåra problem på ett enkelt och ekonomiskt billigt sätt. Själf sade han till mig mer än en gång, att han egentligen borde blifvit arkitekt, och hans håg låg under hela hans blifvande

verksamhet uppenbarligen i hög grad åt detta håll. Utom alla byggnader för de badanstalter han upprättat, och hvilkas ledning han förestod, vittnade bl. a. ock anordnandet af Sv. Läkaresällskapets förra hus med dess ståtliga sessionssal om Curmans stora förmåga att skickligt lösa svåra arkitektoniska uppgifter; med verklig inre glädje och hängifvenhet ägnade han sig däråt, utan tanke på egen fördel eller ens tack därför.

Med samma lefvande håg och intresse upptog och fullföljde han alltifrån början de uppgifter, som hans nya vetenskap, *balneologien*, genom arbetena med Lysekils badortsanläggning ställde för honom. Och genom *balneologien* fördes han alltmera in på den *klimatologiska* vetenskapens vida fält. Inom denna sistnämnda vetenskap nedlade han äfven ett mycket omfattande arbete med insamlande af ett stort och omfångsrikt, kritiskt sofradt material. Och såsom bekant är, offentliggjorde han värdefulla arbeten på detta område. Men här drabbade honom en svår olyckshändelse, som delvis afklippte denna hans verksamhet, och det erfordrades Curmans varma intresse för att icke helt afstå därifrån. I sin nybyggda villa invid Lysekil hade han samlat sitt stora material af under tio år utförda klimatologiska observationer och siffer-tabeller, med hvilkas bearbetning han sedan länge varit sysselsatt för utgifvande af ett större vetenskapligt arbete. Då han vid midsommartiden 1878 rest upp till Stockholm för att därifrån till Lysekil hämta sin brud, uppstod plötsligen på själfva midsommaraftonens morgon, genom en målares oförsiktighet vid linoljekokning, eld i villan, och då de nygifva makarna på e. m. anlände, funno de villan med hvad däruti varit förvaradt, uppbränd. Och därmed gick äfven hela det klimatologiska materialet och arbetet förloradt, till stor förlust för Sveriges klimatologi och till djup sorg för dess nitiske och sakkunnige insamlare och bearbetare.

Men jämte sin omfattande och banbrytande verksamhet på *balneologi*ns, *klimatologi*ns och den all-

männa hygienens områden hade Curman alltjämt bibehållit sitt varma intresse för de sköna konsterna. Visserligen hade han afstått från utöfningen af skulpturen. Men han fick härutinnan en annan viktig uppgift att fylla. Sedan Anders Retzius under en lång följd af år vid Konstakademien skött elevernas undervisning i anatomi och efter honom G. v. Düben under några år upprätthållit denna undervisning, erhöll Curman uppdraget att sköta densamma; år 1869 utnämndes han till professor i plastisk anatomi vid denna akademi och upprätthöll sedan under en lång följd af år med stor sakkunskap, sällspord lärareskicklighet och spirituell framställningsförmåga undervisningen häruti. Själ konstnär insåg han under denna sin verksamhet såsom lärare snart alltmer, att det saknades en för de unga konstnärerna lämpad, väl illustrerad lärobok i detta ämne. Han utarbetade därför med sin stora talang såsom tecknare en serie af mästerligt utförda bilder af människokroppen och dess sammansättande delar. Dessa teckningar af kroppen i olika lägen och ställningar voro, utförda i färger, afsedda att återgifvas i litografi och ingå såsom taflor i en handbok af ny typ och särdeles lämplig för konstnärer. Taflornas utförande öfverlämnades till de skickliga litograferna Schlachter och Seedorff, som då förestodo den litografiska afdelningen å Centraltryckeriet i Stockholm. Vid detta tryckeris stora brand 1875 förstördes nästan hela detta Curmans verk, och han hade icke sedan mod att börja utföra det på nytt. Men hvilken smärta denna förintelse af ett verk, åt hvilket han ägnat så mycken omsorg och kärlek, förorsakade honom, det kunde de, som stodo honom nära, väl förmärka, fastän han med sin försynta natur icke ville yttra sig mycket därom. Han var nu, såsom alltid och äfven efter det klimatologiska arbetets förstöring vid branden å Lysekil, icke sinnad att klaga öfver sitt öde, men man såg ändock hvilken sorg han däröfver kände i sitt inre. Att förlusten af detta hans verk i den plastiska anatomien äfven var stor för dem, åt hvilka

det var afsedt, det kunde en hvar inse, som haft tillfälle att se de med mästarehand utförda originalbilderna.

Innan jag afslutar denna lilla teckning af de viktigare dragen i Carl Curmans verksamhet under hans yngre år, anser jag mig ock böra yttra några ord om hans *personlighet*, sådan jag funnit den under de perioder af hans lif, då jag ofta stod i beröring med honom.

För mig framstod han härunder alltid såsom en sällsynt nobel och renhjärtad, uppriktigt ärlig, för allt ädelt, skönt och sant entusiastisk personlighet, en man som kunde offra allt för höga idéer, utan tanke på egen fördel. Men han var ock en praktiskt anlagd natur med en själfständig, originell syn på tingen och tillika med ett ovanligt godt förstånd och en klar uppfattning af företeelserna. Genom sin omfattande verksamhet på olika områden och i olika samhällskretsar hade han förvärfvat en stor och djupgående erfarenhet och människokänedom. Med ett i botten känsligt och finkänsligt sinne, som kunde uppröras af människors orättvisor och dåliga handlingar, synnerligen då det gällde andra, förenade han både en ädel inre stolthet och en ovanlig anspråkslöshet. Då hans rättskänsla sårades genom människors orättrådiga beteenden, kunde han känna en »helig vrede» och kunde kraftigt uttala sin mening, kunde ärligt »sjunga ut», men han var tillika storsinnad och förlåtande i sin dom öfver människorna. Med en på en gång allvarlig och fint humoristisk syn på skickelserna i världen såg han gärna allt i stort och intresserade sig i allmänhet föga för dagens och partiernas små strider och ofta ömkliga mellanhafvanden. Själf var han en ovanligt utpräglad personlighet med höga ideella, framsynta syften. Han var en gentleman i ordets bästa mening, med öppet visir och utan några kalkborgerliga beräkningar. Med åren utvecklade sig

alltmera denna hans vidsynta lifsåskådning. Han blef alltmera en helgjuten karaktär, utan den eljest ofta mot ålderdomen inträdande begränsningen af vyerna. Han bibehöll i själfva verket allt intill slutet sin ungdoms i grund och botten friska skaplynne.

Sällsynt fri från fåfänga och ärelystnnd, från missundersamhet och afundsjuke, satte han sin ära i att söka göra sin plikt och fullgöra de skyldigheter, som ålåg honom, och som han åtagit sig. Han var ock ovanligt hjälpsam mot de vänner och institutioner, som sökte råd och bistånd af honom.

Enär han under sin ungdom haft mycket begränsade tillgångar och helst ville själf förtjäna sitt uppehälle, hade han nödgats under långa tider, ibland hela år, såsom förr ofta var brukligt, antaga platser på landsbygden såsom informator eller guvernör för ynglingar; härigenom hade han lärt sig själf vara korrekt och en föresyn för sina lärjungar, men ock att vänja dessa vid plikttrogen lydnad. Därför tyckte nog en och annan af de personer, som han sedan kom i beröring med under sin krafts dagar, att han kunde hafva ett despotiskt drag. Han hade ock i sitt väsen något af en höfding, och han yttrade sig ofta med klar bestämdhet och säker öfvertygelse, väl betonande hvad han ansåg vara väsentligt och rätt. Så lär ock varit förhållandet, då han höll sina väckande och spirituella föredrag såsom lärare.

Såsom ledare i de många praktiska företag, som han satt i gång, hade han ock vant sig att styra, och att, då han visste sig hafva plikt och rätt därtill, också bli åtlydd. Och han blef det äfven, icke minst på den grund, att man insåg, att han oftast med sin stora sakkunskap och erfarenhet hade rätt. Med tiden minskades sedan alltmera denna under ungdomsåren utbildade kraft och bestämdhet i hans uttalanden, och kvar blefvo öfvertygelsens värme och den ur hans goda hjärta gående ärliga vänligheten.

Gustaf Retzius.

Carl Curman är nydanaren af den svenska balneoterapien och badhusarkitekturen. Redan som ung medicine studerande började han sin badläkarverksamhet vid Lysekils hafsbadanstalter, såsom professor Retzius här ofvan omtalat.

Magnus Huss hade lärt känna västkustklimatets hälsobringande inflytande under sin tjänstgöring som karantänsläkare vid Lysekil under en del af åren 1831—1832, och han sände sedan många af sina patienter dit, mest skrofulösa barn och bröstsjuka.

Konsuln och f. d. sjökaptenen I. G. Mollén hade år 1847 omändrat en större fartygsruff från det förlista fartyget »Triton» till varmbadhus i Lysekil; ruffen från fartyget »Sebastopol» utgjorde sällskapslokal. Mollén var en i många hänseenden framsynt man, intresserad af sjukvård, hvarför man i Lysekil vid inträffade sjukdomsfall hänvände sig till honom; han hade t. o. m. i sina unga år tjänstgjort som skeppsläkare i främmande farvatten, ehuru han aldrig idkat några medicinska studier. Någon fast anställd läkare fanns icke vid denna tid i Lysekil, men professor Anders Retzius, som under en tid af sommaren 1858 uppehöll sig därstädes, insåg att för platsens utveckling till en verklig badort fordrades en badläkare, och Retzius vidtalade Mollén härom samt föreslog härtill Carl Curman. Han hade sedan några år haft plats som informator vid Munkedals bruk och med sina disciplar företagit en fotvandring till Lysekil, när han gjorde Molléns bekantskap. Curman tjänstgjorde under tre somrar å rad som biträdande läkare, kamrerare och skrifbiträde åt konsul Mollén för en kontant ersättning af tre riksdaler (kronor) för dag.

Lysekil var den plats, som Curman mest älskade, han hade där sin hufvudsakliga läkarverksamhet, var

varmt intresserad af badanstalten och hela samhället i öfrigt, och han följde den raskt fortgående utvecklingen under en tidrymd af nära 60 år. Därför må ock i hans minnesruna några korta meddelanden om Lysekils stads och badanstalts historia här inflyta, ty de äga inbördes sammanhang, och de stå äfven i intimt samband med Curmans skapande förmåga, som kommit bådadera till godo.

Fiskläget Lysekil hade omkring 500 invånare, då det genom konsul Molléns energiska ingripande erhöll köpingsrättigheter 1836; stadsrättigheter beviljades år 1900. Allt var synnerligen primitivt, då Curman sommaren 1859 fick anställning som biträde åt Mollén. Redan detta år hade nämligen de besökande badgästernas antal ökat så mycket, att en badläkare ansågs behöflig; och den nyexaminerade medicine kandidaten Carl Curman blef på rekommendation af prof. Anders Retzius den förste innehafvaren af denna befattning. År 1863 afled konsul Mollén, hvarefter ett aktiebolag bildades för att anlägga en tidsenlig badinrättning; Curman erhöll det ansvarsfulla uppdraget att verkställa detta. I bolagets styrelse ingingo jämte Curman herrar tullinspektör G. E. Bundsen, konsul G. Sundberg samt Rob. Nordvall och S. Johansson. Curman hade sitt bästa stöd i Bundsen och framhöll ofta, att denna mans betydande inlägg i Lysekils samhälles utveckling aldrig vederbörligen uppskattats. Curman var år 1863 medicine kandidat, men blef följande år licentiat. År 1872 blef han badintendent i Lysekil och kvarstod som sådan t. o. m. år 1887, i badbolagets styrelse t. o. m. år 1910.

Lysekils varmbadhus började uppföras år 1864 efter ritningar af C. Curman, och dess södra hälft kvarstår ännu med samma prydliga fasad och för öfrigt i sitt inre i hufvudsakligen samma skick, som Curman byggde det. Denna del af badhuset inrymde då såsom nu: läkarens mottagningsrum, kamrerarkontor och åtta varmbadrum med hvar sitt afklädningsrum, dessutom societetslokal och tidningsrum, hvilka två sistnämnda

lokaliteter år 1872 öfverflyttades till det nybyggda societetshuset.

Sedan det nybildade bolaget inköpt den gamla badanstalten af Molléns arfvingar, och Curman erhållit uppdraget att anordna de nya badhusanläggningarna, börjar den andra perioden i Lysekils hafsbadanstalters utveckling, ja, man kan med fullgoda skäl säga, att den andre grundläggaren är den egentlige skaparen af badanstalterna, sådana de i detta nu befinna sig.

Här är ej tid och plats att genomgå hela serien af Lysekils Hafsbadanstalters utveckling, men jag anför några brottstycken ur en förut publicerad uppsats¹⁾.

»Det är mig en kär plikt och en gärd af skyldig vörndnad och tacksamhet att bringa några erkännandets ord till den egentliga *grundläggaren* af denna kuranstalt. Professor Carl Curman är, som bekant, nydanaren af hela vårt svenska badväsen, och han har utöfvat ett mycket betydelsefullt inflytande på balneologien och byggnadsverksamheten vid flera af Sveriges kurorter och andra badanstalter. Han är ock den ende svenske författaren af någon betydenhet inom klimatologiens, balneologiens och hydroterapiens områden, och han har ock vunnit erkännande därför. För sitt arbete: »Studier öfver de skandinaviska nordsjökusternas sommarklimat» blef Curman medicine doctor honorarius vid Köpenhamns universitets 400-års-jubelfest år 1879 och året därpå docent i balneologi och klimatologi vid Karolinska med. kir. institutet.»

»De svårigheter, som för honom under första tiden uppställde sig och måste bekämpas för att omskapa »fiskläget Lysekil» till kuranstalt, måtte varit oerhördt stora, ty Lysekil bibehöll oakadt de förvärfvade köpingsrättigheterna i allo den vanliga fisklägestypen med alla de ohygieniska åskådningssätt, som vid denna tid i allmänhet voro rådande och särskildt bland västkustens befolkning.»

¹⁾ Upplysningar för badgäster i Lysekil. Anders Wide. Lysekilspostens tryckeri. Lysekil 1905.

»Curman var endast 30 år, då han fick i uppdrag att anordna Lysekils hafsbadanstalter, men han hade alla förutsättningar för att lyckas, och han har ägnat hela sitt varma intresse och sin skapande förmåga däråt under ett halft sekel. Det måste väcka beundran, att den ännu ej legitimerade läkaren mäktade redan ifrån början se och ordna allt i så stor skala. Vi få ock därvid ihågkomma, att han var så godt som ensam om allt, han var både badläkare, verkställande direktör, byggmästare och arbetsförman, ty han hade ej sakkunniga biträden vid arbetenas verkställande, utan han måste själf sätta sig in i hvarje detalj af den mångskiftande byggnadsverksamhet, som anläggandet af en badinrättning kräfver.»

»Men med klok omtanke i planläggning samt insikt i utförande, parad med sparsamhet i utgifter, har Curman under endast en mansålder gjort Lysekils hafsbad till en af de bättre lottade kuranstalterna i vårt land. Det största erkännande Curman kunnat ernå för sitt här nedlagda arbete var det, som kom hans kuranstalt, Lysekils kommun och honom själf till del, då det 7:de allmänna svenska läkarmötet hölls i Lysekil år 1895. Deltagarna i Lysekilsmötet gäfvo i stort sedt sitt fulla erkännande åt befintliga anordningar vid Lysekils hafsbad och inom Lysekils samhälle, hvarom de tryckta mötesförhandlingarna nogsamt bära vittnesbörd.»

»Af allt det nu sagda framgår, att Lysekils hafsbadanstalter ha genomlupit en för svenska förhållanden synnerligen rask och storartad utveckling, hvilket framför allt haft det goda med sig, att tillhörande olikartade byggnader och badlokaler äro mer tidsenliga än vid de äldre syskonanstalterna vid kusten, med hvilka Lysekils hafsbadanstalter i ädel täflan kämpat sig fram till sin nuvarande ställning.»

»Det var äfven det nya badbolaget, som gaf uppslaget till tomtreglering, till ordnandet af vägar och kajbyggnader, och det är samma bolags initiativ, som röjes i de för våra bohüsländska förhållanden storartade

parkanläggningarna, af badbolaget påbörjade samtidigt med den nuvarande badanstaltens uppbyggande och nu utvecklade till en lummighet och fågring, som ej har sitt motstycke så långt ut i skärgården.»

Lysekils hafsbadanstalter vunno under Curmans ledning ett berättigadt erkännande och genomlöpte en så hastig utveckling, att de inskrifna badgästernas antal redan år 1880 uppgick till ett tusen; men denna utveckling, ja, rent af badanstaltens bestånd hotades snart betänkligt genom anläggandet år 1892 af en guano-fabrik å Grötön i anstaltens omedelbara närhet. Efter mycket besvär erhöles lagstadgade bestämmelser till skydd.

Curmans kraft blef emellertid bruten, då han vid denna tid återigen hade en vacklande hälsa; härtill kom, att den hjälp, som han vid kuranstaltens skötande erhöi, icke kunde motverka en tillbakagång i badgästfrekvensen. Han afgick därför från badintendentsbefattningen och efterträddes sommaren 1888 af docenten i Upsala med. dr Hugo Köster, hvarefter Curman ånyo fick glädja sig åt en förnyad ljusare framtid för sin kära badanstalt i Lysekil.

Att Curman, som var så själfupppoffrande i allt sitt arbete och som satte så höga fordringar på sig själf, äfven skulle fordra mycket af sina underlydande och arbetskamrater, ligger i sakens natur, men han gaf ock gärna uppmuntran och erkännande. Endast ett exempel må här anföras.

Under hans ungdoms och mannakrafts dagar fanns i Lysekil en badmästare Calle Hare, som hade att sköta yttre renhållning under tidiga morgonstunder, att sedan pumpa upp vatten i duschreservoirerna, att sköta badmästaresysslan i herrbassängen och dessutom att vara till hjälp, hvarhelst något tillfälligt arbete skulle utföras. Men Calle Hare var därjämte vid förefallande behof alla sommargästers telegrafbud, något som denna tid utfördes på det sätt, att han på aftonen satte sig i en båt och rodde den fulla 4 kilometer långa sträckan snedt

öfver Gullmarfjorden till Oxevik, hvarifrån han sedan hade att löpa landsvägen 30 kilometer till Uddevalla, därefter samma landsväg och sjöväg åter till Lysekil. Han kom dock alltid tids nog påföljande morgon för att med gladt mod börja fullgöra sitt dagsarbete. Endast en verklig vänskap från arbetsgifvarens sida kan frambringa sådan god vilja och uthållighet, men Curman brukade själf med sin sanna humor och sitt goda skratt berätta, att Calle Hare hade full rätt att äfven i Curmans egen närvaro utslunga sina älsklingsord: »hvad skulle det ha blifvit af Lysekil, om inte Calle Curman och Calle Hare hade varit?»

Kanske var just en sådan patriarkalisk härsarkraft nödvändig för en sådan man som Curman, hvilken hade att kämpa sig fram igenom och besegra mötande svårigheter och hinder. En hel rad af sådana reste sig på den förut obrutna väg, som Curman för sig utstakat; men framsynt och målmedveten var han, därför vågade han också med all sin kraft slå ned de hinder, som ställde sig och ställdes i hans väg.

Curman har utgifvit flera rent vetenskapliga arbeten. Å sid. 12 är omtaladt hans stora arbete öfver »Nordsjökustens sommarklimat»; redan 1871 utgaf han sin intressanta afhandling »Om romerska bad och finska badstugor» med figurer i texten; 1886 och 1887 »Bidrag till kännedomen om klimat och bad vid Sveriges västkust». Han har dessutom skrifvit flera uppsatser i Hygiea och Svenska Läkaresällskapets förhandlingar: »Om hafsvattnets sälta vid svenska nordsjökusten», »Om ång- och svettbad» m. m. Af betydelse och intresse är Curmans uppsats »Om Mezgerska ledgångsmassagen», utgifven år 1872, ett af de första arbetena om denna behandlingsmetod.

Curman har i sina tryckta skrifter och i kortare meddelanden i tidningsartiklar, oftast i form af intervjuer, behandlat badets historik utförligare än någon annan

svensk författare. Han har ytterligare samlat ett stort material i hithörande frågor, väl värdt att bearbetas och offentliggöras. Då han skapat tre af Sveriges största badanstalter, nämligen Lysekils hafsbadanstalt, Malm-torgsbadet och Sturebadet, så må här en helt kort historik öfver badets utveckling i Stockholm återgifvas, hufvudsakligen enligt af honom förut publicerade meddelanden.

På 1600-talet fanns ett särskildt *badareskrå*, som höll offentliga badstugor, detta skrå öfvergick småningom att bilda ett *fältskrå*, af hvars medlemmar några ännu kvarleva.

Från midten af 1700-talet ha vi ett vittnesbörd om badstugornas allmänna förekomst af Samuel Ödman, ⁿ som skildrar baden i Småland, där man brukade upphetta badstugan så starkt, att författaren ansåg att en vistelse i »den häftigaste Sirocco» borde vara en förfriskning i jämförelse med ett småländskt imbad. Ännu ett godt stycke in på 1800-talet hörde en badstu till de inrättningar, som voro själfskrifna i hvarje by och vid hvarje större bondgård, hvilket också framgår däraf, att på flera ställen i vårt land ännu finnes en kvarstående, gammaldags »basstu»; längst ha de bibehållit sig i Norrland. De badstugor, som förr funnos vid hvarje större bondgård, försvinna dock nutilldags mycket hastigt äfven i Norrland. Men på de flesta orter har man under tidernas lopp glömt t. o. m. deras ursprungliga ändamål.

Det behöfves ingen statistik för att visa, att den svenska allmogen hade lagt bort att bada, äfven badningen sommartid i öppet vatten var på landet något, som af allmogebefolkningen betraktades såsom en af de burgnare klassernas förbehållna rättigheter.

Orsakerna till badningens tillbakagång ha icke bestämdt kunnat påvisas. Curman, som har största förtjänsten af, att vattnet åter börjat användas till utvärtes bruk i Sverige, antager, att en af de främsta orsakerna var uppkomsten af hälsobrunnarna med deras mineralbad. Dessa ställde de tarfliga badstugorna i skuggan och gjorde dem föraktade först bland medel-

klassen och sedan bland allmogen. Det kvacksalfveri, som florerade i samband med dessa bad, gjorde flerstädes läkarna till badstubadens motståndare, och prästerna motarbetade ifrigt baden i sedlighetens namn.

Äfven i själfva hufvudstaden lade man så småningom bort att bada. Under den första fjärdedelen af 1800-talet funnos i Stockholm endast två offentliga badinrättningar. Den ena utgjordes af ett »Imbad» vid Stora Glasbruksgatan och den andra af två badkar, som vid Gamla Norrbro tillhandahöllos de renlighetsälskande bland Stockholmsborna af en änkefru. När tillströmningen här var stark, hvilket förmodligen inträffade vid de stora högtiderna, var det vanligt, att man inte hann byta vatten i badkaren, utan att flera fingo bada i samma vatten efter hvarandra. År 1831 blef det något bättre, då hattmakaråldermannen C. J. Lorentz satte upp en karbadsinrättning, likaledes vid Norrbro. Den var för sin tid ganska välinredd. Äfven vid Nybrogatan och vid Klara sjö uppstodo badinrättningar, af hvilka den senare likväl aldrig blef populär, då dess ur sjön hämtade badvatten var alltför smutsigt.

Den, som i Stockholm och flerstädes i Sverige kan sägas ha återupplifvat bruket att bada, var Curman. Han hade uppgjort ritningar samt med sakkunskap och intresse ändrat sådana till ett stort antal badinrättningar i skilda delar af vårt land. En god hjälp hade Curman i den framstående arkitekten V. G. Sundius i fråga om badinrättningar och dessutom vid uppförandet af Malmtorgsbadet och Sturebadet samt flera byggnader vid Lysekils badanstalt.

Såsom en af Curmans berömvärdaste handlingar kan med allt skäl räknas, att han genom anläggandet af Malmtorgsbadet skapade åt hufvudstaden en badinrättning, som stod fullt i jämnhöjd med det bästa på detta område i utlandet. Baden blefvo dessutom på grund af sina billiga priser tillgängliga äfven för den stora allmänheten. Förut hade bad begagnats endast af de burgnare samhällsklasserna och af sjuklingar.

Detta vanns genom *Malmtorgsbadets* fullbordande år 1868. Redan af inbjudningen till aktieteckning i det projekterade badhusbolaget ser man, att det inte var någon lättbruten mark Curman och hans förnämsta medhjälpare doktor Gustaf Zander gåfvo sig in på. Det behöfde nämligen framhållas, att »badet bör ej vara en sorglig nödvändighet utan en kär och angenäm plikt». De befintliga badinrättningarna karakteriserades som »ett hjälpligt afklädningsrum och ett kar med varmt vatten, hvars temperatur oftast afprovades med badmadamens armbåge». Någon större entusiasm mötte emellertid icke detta förslag inom de kretsar, där det sökte stöd. Visserligen gaf Svenska Läkaresällskapet det nya förslaget sitt oförbehållsamma förord, men å andra sidan funnos andra framstående män och korporationer, som kraftigt uttalade sig däremot, förmenande att en »dylik afstjälpningsplats för hela stadens smuts» ovillkorligen måste bli en pesthärd.

I Svenska Läkaresällskapets historia 1808—1908 af F. Lennmalm finnas följande uppgifter, som visa detta sällskaps intresse för badanstaltsfrågans lösande.

»Den 5 mars 1861 beslöt Sällskapet ingifva en *skrifvelse till öfverståthållaren angående lämpligheten och behofvet af en förenad bad- och tvättanstalts inrättande å Helgeandsholmen*; denna skrifvelse föranledde ingen åtgärd. Den 26 februari 1867 anhöll Curman, att Sällskapet skulle afgifva ett *yttrande såväl angående behofvet för hufvudstaden af en större badinrättning* som om lämpligheten och beskaffenheten af ett förslag, som Curman uppgjort till anläggande af en större badinrättning i Stockholm. Sällskapet förklarade sig anse, att inrättandet af en större badanstalt vore en af behofvet högeligen påkallad hälsovårdsangelägenhet, hvarjämte Sällskapet varmt förordade Curmans företag.»

Aktieteckningen för den blifvande badinrättningen gick dock så trögt, att man inte fick ihop mer än ett kontant belopp af ej fulla 50,000 kronor, hvilket var alldeles otillräckligt, då enbart fastigheten kostade 200,000

kronor. Det var därför nödvändigt att i stor utsträckning använda »arbetsaktier». Med dylika betalades t. o. m. det tegel, som behöfdes för den inköpta byggnadens apterande till badhus. Emellertid öfvervann initiativtagarnas hänförelse och energi alla hinder, och det för sin tid mycket storartade företaget blef lyckligen fullbordadt. Det hus, som badinrättningen tog i besittning inrymde förut Frimurareordens Barnhus. Badhusbolaget om- och påbyggde huset, och inredningen underkastades en genomgripande förändring, men för öfrigt stod det gamla barnhuset i all sin prydno kvar, åt gårdssidan t. o. m. i det närmaste oförändradt. Den idylliska trädgården med sin lummiga grönska sparades ända till år 1890, då den fick lämna plats för aulan och simhallen i den nu ombyggda och mer storartade anläggningen.

Det visade sig emellertid, att stockholmarna inte voro så svåra att öfvertyga om badningens nytta, som man kunnat tro på grund af de förut rådande förhållandena. Folkbaden uppgingo år 1869 till 16,500 och frekvensen ökades sedan nästan oafbrutet, tills den i början på 1880-talet hann upp till omkring 35,000 badstudad per år.

Nu var tiden inne att tänka på ett nytt badhus, och badbolaget hade också genom en försiktig hushållning skaffat sig så solid ekonomi, att det vågade sig på anläggningen af *Sturebadet*.

Enligt byggnadsnämndens bestämmelser fick byggnadens fasad mot Sturegatan inte visa, att där bakom dolde sig en badinrättning. Curman lönade detta beslut med att låta fasaden utgöra en afbildning af *Palazzo Vendramin Callergi*, det underbart sköna renässanspalatset i Venedig, uppfördt år 1481 vid Canal Grande af Pietro Lombardo. Sturebadet blef färdigt år 1886 och kostade öfver en half miljon kronor.

Öppnandet af denna anläggning, som länge var Stockholms stolthet i fråga om badinrättningar och vann besökande främlingars beundran och erkännande, min-

skade helt naturligt till en början frekvensen i Malm-torgsbadet, men badandet hade nu blifvit så omtyckt och kommit i så allmänt bruk, att man snart igen hade trängsel äfven vid Malm-torgsbadet; i början af 1900 steg siffran för folkbadet högre än någon gång förut, nära 40,000 bad om året. Detta var emellertid kulmina-tionspunkten.

Sturebadets stora tillbyggnad med den väldiga *simhallen* var fullbordad 1902 och kräfde en summa af 600,000 kronor. Detta var Curmans sista stor- verk i fråga om badanstaltsbyggnader. Stockholms badhusaktiebolag kunde från och med detta år vid före- fallande behof servera ända till 10,000 bad på en dag. Ingen stad i Europa kan påvisa en make till detta.

Kort tid därefter uppfördes Centralbadet, sedan Mälarbadet och Sveabadet, hvilka alla inrättade förträff- liga folkbad. En väsentlig minskning vid Malm-torgs- badet blef följdén häraf. Ett annat förhållande har under senare år tillkommit, nämligen att Klara-trakten alltmer blifvit affärscentrum. Äfven inrättandet af bad- rum i flertalet nybyggda hus ha bidragit till minskning i badandet i de offentliga badhusen, likaså bad i fabriker, skolor och andra publika byggnader. Alla dessa sam- verkande orsaker ha gjort, att frekvensen i folkbadet gått ned ända till omkring 9,000 bad, hvilket är för litet för att det skall kunna förränta nedlagdt kapital. Malm-torgsbadet har fortfarande sin alldeles tillräckliga publik i de enskilda badrummen, men som folkbad i detta ords bästa betydelse har det tjänat ut. Den mission det i denna egenskap fyllt, är emellertid väl värd en kort redogörelse i den öfver Carl Curman lämnade minnesrunan, ty det är Curman och hans Malm-torgsbad, som lärt inte blott Stockholms utan indirekt äfven hela landets invånare att återigen börja bada.

Curman hade åt sig uppbyggt två egna hem, sommarvillan i Lysekil och vinterbostaden Floragatan 3 i Stockholm, båda äro för våra svenska förhållanden af en säregen och konstnärlig typ, framgångna ur Curmans högt utvecklade estetiska och arkitektoniska smakriktning. Hans villor äro afbildade och beskrifna i flera illustrerade verk.

År 1873 byggde Curman sin »Stuga» i Lysekil.

Denna var enligt hans egen uppgift inspirerad af de »fornnordiska» konststräfvanden, som en tid gjorde sig gällande i Sverige under 1860- och 70-talen. Då gjorde P. A. Gödecke sin öfversättning af Eddan, då verkade Winge med sina fornnordiska gudataflor, Malmström med sina illustrationer till de gamla isländska sagorna. Drakslingorna upptogos i ornamentiken o. s. v. I samband därmed stod äfven intresset för de gamla väfnaderna, hvilket resulterade i Handarbetets vännerns stiftande för den gamla textilkonstens återuppväckande.

Villan i Lysekil var äfven starkt påverkad af de studier Curman i ungdomsåren gjort i Norge under ett par långa vandringar, från hvilka han förde hem en mängd skisser och impulser.

Midsommaraftonen 1878 lades »stugan» i aska med allt hvad den innehöll af konstskatter, kära och värdefulla minnen från studieresor i främmande länder m. m., men dyrbarast var dock hans manuskript i Klimatologi (omnämndt å sid. 6), frukten af många års tråget arbete.

Våren 1880 reste sig en ny »stuga», och den har varit Curmans käraste uppehållsort, antagligen, såsom han själf sade, »därför att jag älskat Lysekil så mycket, kanske alltför mycket»; lönen för hans möda inom detta samhälle har oftast blifvit »världens lön».

Hvarje sommar tillbringade han ett par månader där, äfven sedan han lämnat badintendentsbefattningen. Allra bäst trufdes han där under våren, då Lysekil var fritt från badgäster, då han i frid och ro fick uppgöra ritningar och planer till nybyggnadsföretag eller förbättra

redan förut befintliga byggnader, »trampen», båtbyggor, väganläggningar, planteringar m. m. och sedan personligen leda arbetet; så var fallet så sent som våren 1912. På våren vann han ny hälsa och kraft, och då hade han idel solskenslynne; jag minnes sådana vårdagar med Curman, som de lärorikaste och intressantaste. På lediga stunder berättade han då gärna om sin ungdoms skiftande öden, om sina utkämpade inre strider vid valet mellan konstnär- och läkarbanan, om de rådande enkla förhållandena i Lysekil och annorstädes vid denna tid, hvilket allt kunde vara frestande nog att här berätta för yngre generationer. Han njöt synbarligen af lugn och ro, ehuru tankarna ofta gingo till det kära hemmet i Stockholm, och han sade ofta: »nu får också min kära 'Callicka' litet lugn, när jag är borta». Han gaf sig då ock tid att sällskapa med sina gamla vänner i Lysekil, till och med att läsa den svenska nutidslitteraturen; så t. ex. genomläste han under några majdagar i Lysekil med stort intresse Olof Högborgs »Den stora vreden». Under sådana oförgätliga dagar, då vi bodde i dubblett och i allt delade ljuft och ledt, fick jag lära känna hans gedigna kunskaper i antikens litteratur och konst och fick äfven en inblick i hans sant religiösa lifsåskådning.

Curman var en af de första som byggde sitt hem i »villastaden» norr om Humlegården.

Huset Floragatan N:r 3 uppfördes 1881—82 efter Curmans skisser, hvilka vidare utarbetades och detaljerades af arkitekten Fr. Eckert. Uppslaget till husets planläggning är att finna i de antika privathusens anordning med ett atrium såsom centralrum, kring hvilket de öfriga rummen gruppera sig, och mot hvilket de öppna sig genom vida dörrar. Naturligt nog är detta atrium icke såsom det antika öppet, utan öfvertäckt med ett glastak. I bottenvåningen ligga sålunda sällskapsrummen ordnade kring atrium, med matsal, salong och bibliotek öppnande sig mot detsamma samt med arbetsrummen i de mera afskilda hörnpartierna af huset.

En tr. upp ligga sofrummen på samma sätt ordnade rundt atrium. Till dem förmedlas kommunikationen af en omkring atrium löpande balkong, hvars massiva barriär alltid prydes med palmer och andra bladväxter. Ekonomiafdelningen är förlagd till jordvåningen. Såväl det inre som det yttre har en antikiserande formgifning, som dock icke direkt kopierar någon bestämd förebild, utan kan sägas vara en fullt själfständig skapelse, inspirerad af klassiska konststudier.

Denna »villa» erbjuder redan i sitt yttre stort intresse, och är i sitt inre ett af de vackraste hemmen i Stockholm; allt är här prägladt af de båda makarna Curmans gedigna konstsinne, och möblering, drapering samt rikedom af konstskatter äro ordnade med oöfverträfflig smak. Under 1880- och 90-talen samlades i det Curmanska hemmet allt hvad Stockholm ägde förnämligast i vetenskap, litteratur, musik och skön konst. På nyåret utsändes ett enkelt kort: »Professor och Fru Curman träffas hemma för sina vänner» samt å kortet angifna dagar, 2 till 3 under säsongen, med några veckors mellanrum. En hvar som var nog lycklig att få närvara vid dessa i alla hänseenden högst intressanta mottagningar, vann minnen för lifvet. Ehuru gäster emellanåt kunde samlas till ett hundratal, medhann dock både värd och värdinna att skänka alla, till och med de yngsta och minst framstående, något af sin älskvärdhet och högt skattade vänskap. Gästerna ägde till och med rätt att till dessa mottagningar medföra framstående utlänningar; utrymme, gästfriheten, hjärtligheten räckte till för alla.

Äfven i Curmans hem i Lysekil utöfvades ända in i de sista åren en storartad gästfrihet både mot främlingar och lysekilsbor. Här var det dock professorsorn, som företrädesvis älskade att utöfva det goda värdskapet. Professorskan kunde med allt skäl önska sig vara mer fri från umgänge under »ferietid».

En del af de smådrag om Curmans personlighet och ur hans lifsverksamhet, som här anförts, skola säkerligen för mången yngre kollega synas oväsentliga,

men de ha nedskrifvits såsom bilder från svenska badväsandets historia och äfven för att lämna en förstående bild af den man, som mäktigare än någon annan ingripit i vår svenska balneologis utveckling.

Carl Peter Curman föddes den 8 mars 1833 i Sjögestads socken af Östergötland. Fadern var landtbrukaren Samuel Johan Curman, modern Maria Carolina Strömberg. Curman genomgick Skeninge skola samt Linköpings skola och gymnasium, blef student i Uppsala vårterminen 1853, aflade mediko-filosofisk examen $^{30}/_1$ 1856; inskrefs vid Karolinska institutet i Stockholm samma år $^{13}/_2$ och ingick därjämte såsom elev vid Akademien för de fria konsterna samt genomgick åren 1856—1860 dess läroverk; undergick första afdelningen af kirurgie-magister-examen vid Karolinska institutet $^{23}/_5$ 1859; blef medicine licentiat vid institutet $^{30}/_5$ 1864 och aflade legitimationsed $^{28}/_9$ 1865; promoverades $^5/_6$ 1879 i Köpenhamn vid Universitetets jubelfest till medicine doctor honorarius.

Curman tjänstgjorde som underläkare vid Garnisonssjukhuset $^{1}/_4$ — $^{1}/_{10}$ 1857, som biträdande bruksläkare på Lesjöfors i Värmland från oktober 1857 till november 1858.

Han företog under sommaren 1858 en tre månaders studieresa i sydvästra och mellersta Norges fjälltrakter och vistades i mellersta Tyskland sommaren 1861 för studerandet af Rhentraktens badanstalter, företrädesvis Kreuznach. Upphöll sig våren och vintern 1864—1865 i södra Tyskland, södra Frankrike, Italien och Schweiz, hvarvid de flesta bad- och klimatiska kurorter vid Medelhafvet mellan Marseille och Livorno besöktes. På återresan genom norra Italien, Schweiz, mellersta och östra Tyskland studerades de förnämsta badorterna samt större sjukvårdsetablissementer. Företog ånyo för samma ändamål en resa i Danmark samt norra och

mellersta Tyskland sommaren 1867, äfvensom ock till Holland våren 1872, företrädesvis för studiet af offentliga badanstalter i stora städer. Har sedan flera gånger i samma ändamål besökt utlandet, således 1876 Österrike, Schweiz och Tyskland, 1878 Frankrike, Spanien och Italien, 1880 Holland, Belgien och nordvästra Tyskland, 1881 mellersta Tyskland samt 1883 och 1885 nordvästra Tyskland. Våren 1872 vistades han någon tid i Amsterdam för att under dr Mezgers ledning taga kännedom af massagebehandlingen. Äfven under de sista årtiondena af sitt lif företog Curman flera utländska resor, numera i sällskap med någon eller några af sina familjemedlemmar.

Att en så framstående man som Curman skulle hedras med offentliga uppdrag och utmärkelser ligger i sakens natur. Han blef ²³/₁₀ 1864 ledamot af Svenska Läkaresällskapet och år 1904 hedersledamot. På denna sistnämnda utmärkelse satte han synnerligen högt värde, ty såsom han själf sade: »endast 22 ha under loppet af 100 år blifvit hedersledamöter af Svenska Läkaresällskapet». Curman var kanske mer än de flesta värd Sällskapets hedrande tacksamhet.

Den 6 november 1877 framlade Curman inför Sällskapets Nämnd ett af honom utarbetadt förslag till ombyggnad af Sällskapets fastighet N:r 19 Jakobsgatan. På grund af detta förslag uppgjordes af Curman, Axel Key och J. O. Bensow ett detaljeradt ombyggnadsförslag, hvilket den 18 december 1877 i hufvudsakliga delar gillades af Sällskapet. Hösten 1879 var det ombyggda huset färdigt till begagnande och invigdes vid årshögtiden den 7 oktober 1879. Den nya samlingssalen var inredd efter förslag af Curman, liksom också en stor del af husets öfriga inredning.

Han hade uppgjort ritningen och ledde personligen arbetet vid ombyggnaden af det för de äldre läkarna så kära huset. Sedan Sällskapet inflyttat, skänkte Curman till prydnad af den stora samlingssalen en af honom själf i gips modellerad byst af *Hippokrates*;

år 1886 skänkte Curman en likaledes af honom själf modellerad byst af C. G. Santesson d. ä. Vid Sällskapets sammankomst den $27/4$ 1909 »meddelade ordföranden, att professor Carl Curman öfverlämnat såsom gåfva till Sällskapet en kopia af Olof Rudbecks d. ä. originalporträtt i Uppsala, måladt af M. Mijtsens d. ä., såsom ett uttryck af gifvarens glädje öfver den medicinskt-historiska utställningen vid Sällskapets 100-årsfest». Kopian är utförd af fröken Brita Ellström. Vid sin åttiöars-dag den 8 mars 1913 skänkte Curman den storartade gåfvan af 10,000 kronor till *Svenska Läkaresällskapets Kamratfond*.

Curman valdes till Sällskapets ordförande för arbetsåret 1876—1877, men afböjde uppdraget. Han deltog äfven i den kommitté, som Sällskapet tillsatte 1908, för att inkomma med förslag till förbättrande af akustiken i stora samlingssalen i Sällskapets nya fastighet, 10 Klara Östra Kyrkogata.

Curman var ledamot af *Gymnastiska Centralinstitutets direktion* åren 1874—1896, och deltog dessutom åren 1885—1886 såsom ledamot i en af Kungl. Medicinalstyrelsen utsedd kommitté för utarbetandet af förslag till nytt reglemente för detta institut. Han var ock under flera år ledamot af direktionen för Sabbatsbergs sjukhus samt i styrelsen för tekniska skolan i Stockholm.

Redan år 1884 blef han hedersledamot af Kungl. Akademien för de fria konsterna och var vid sitt fränfalle Akademiens äldste hedersledamot.

I Lysekil var Curman hedersledamot af »Föreningen Lysekils Vänner», »Lysekils Vänners fornhem» och »Lysekils Lifräddnings- och Simsällskap».

Han var dessutom den först invalde hedersledamoten i Svenska Kurortföreningen, för hvilken han mycket intresserade sig.

Den $1/12$ 1883 utnämndes Curman till riddare af Kungl. Nordstjerneorden, den $30/11$ 1901 till kommandör af Kungl. Vasaordens 2:a klass.

Många biografiska meddelanden med tillhörande

bilder af Curman äro förut införda i tidskrifter och illustrerade tidningar. Hans porträtt i olja är utfördt af Emil Österman. I Sturebadets aula finnes Curmans byst i brons af John Börjeson, i Lysekils badanstalts societets-salong en utmärkt byst i terra cotta af Frithiof Kjellberg.

Curman var sedan 4 mars 1878 i ett lyckligt äktenskap förenad med sin efterlevande maka Calla Liljenroth, född Lundström, dotter af den nu 90-årige fabriksidkaren Carl Frans Lundström och Sofia Malmberg samt änka efter förste bataljonsläkaren vid fortifikationen med. doktor Adolf Liljenroth. Fru Curman hade i sitt första gifte sönen Ragnar, godsägare, gift med Mary Billgren, samt dottern Gunhild, gift med presidenten Berndt Hasselrot.

I makarna Curmans äktenskap föddes fyra barn: Sigurd, professor i svensk arkitekturhistoria, Ingrid, gift med med. doktor Hjalmar Fries, Nanna och Carl, fil. kand., agronom. (Släktafta af Sigurd Curman, se bilaga).

Curman var en god make och fader; äfven fru Curmans två första barn uppfostrades i det nya hemmet; de hade, liksom de fyra yngre syskonen, i Curman en förträfflig fader, lika god och snäll mot alla; de återgäldade honom under hans ålders dar i rikt mått hans varma kärlek, och sedan de själfva nått mogen ålder och större förståelse, äro de honom innerligen tack-samma äfven för den i deras ungdom gifna agan. En hel skara barnbarn ha under många år skänkt glädje åt det Curmanska hemmet.

Curman var lika utmärkt som kamrat, vän och kollega, omutligt pålitlig och rättskaffens. Hade man i honom förvärfvat en vän, så blef vänskapen bestående för hela lifvet, men äfven härvid tillämpade han, åtminstone åt dem, som stodo honom närmast i arbetet, den goda satsen: »den man älskar, skall man ock aga». Att en så impulsiv man vid ledningen af mångskiftande arbetsföretag emellanåt skulle ge kraftiga straffpredikningar, är helt naturligt, men härvid må å andra

sidan i rättvisans namn det erkännandet gifvas honom, att han var snar till försoning och hade ett behof att ge tydbart bevis därpå. Det äger jag, såsom Curmans minnestecknare, rätt att här omtala, att jag af honom mångfaldiga gånger fått slutas i långt och kraftigt famntag med kind intill kind och därvid äfven känt honom fälla försoningens tårar.

Sådana vänskaps- och förtroendebetygelser bidrogo mer än något annat att stärka den djupa aktning och vördnad, den uppriktiga hängifvenhet, som en hvar måste hysa för den karaktärsfaste mannen.

Curman var en mäktig personlighet, i många hänseenden rikt utrustad, han ägde godt hjärta och godt hufvud. Aldrig satte han egen vinning i främsta rummet, utan har utfört sitt mesta vetenskapliga och praktiska arbete utan annan ersättning än den uppriktiga tacksamhet, som han i rikt mått fått röna af alla, som med honom samarbetat. Hans plats är svår att fylla på många af de områden, åt hvilka han ägnat sin mannaålders bästa krafter. För hans familj och närmaste vänner är förlusten oersättlig; ingen som stått Carl Curman nära, skall någonsin kunna glömma denne oegennyttige, kärleksfulle och vördnadsvärde man.

Han afled åttio år gammal i sitt hem i Stockholm söndagen den 19 oktober 1913. Begrafningen försiggick den 24 oktober under stor tillslutning i Hedvig Eleonora kyrka och å Nya kyrkogården. Från släkt, vänner och korporationer hade sändts en ovanligt rik blomsterhyllning till hans bår.

Det eftermäle, som en gång en af Curman-släktens hufvudmän lämnade i arf åt sina efterkommande, kan med allt skäl gifvas Carl Curman, det löd: »moget vett, gammal dygd, sann förtjänst och verkelig ära». Frid öfver denne ädle mans minne!

Anders G. Wide.

GULLMARN SJUNGER

CARL CURMANS DRAPA.

*Vågorna sjunga
Stilla vid stranden,
Klagande häfver
Hafvet sin barm.
Disiga doket
Drager kring kusten,
Klipporna sörja
I skymningens stund.*

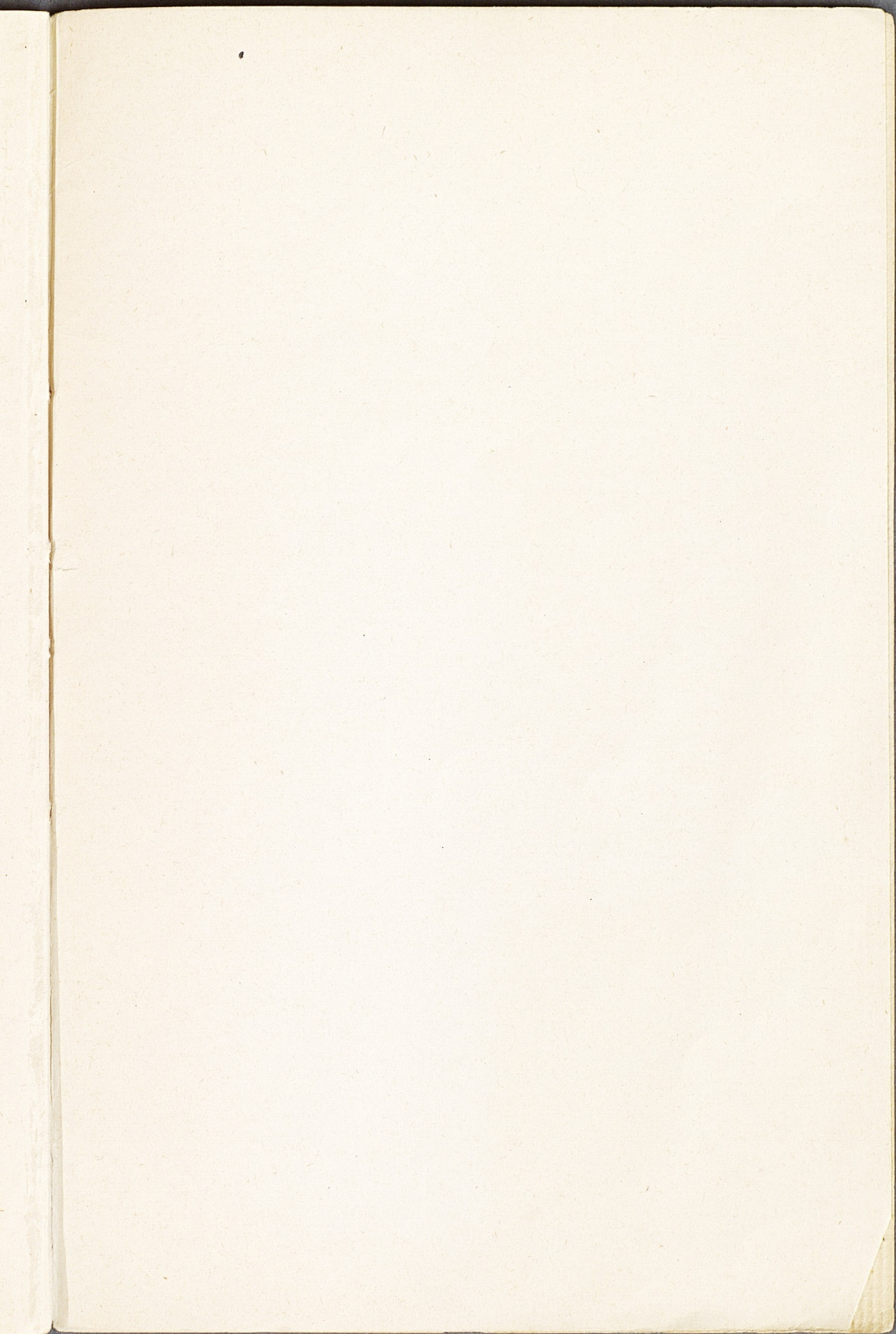
*Gudarna kallat
Korade kämpen,
Hvila han vunnit,
Vaggats till ro.
Minnet skall lefva
Länge och lära
Vikingasagan
Om segrande strid.*

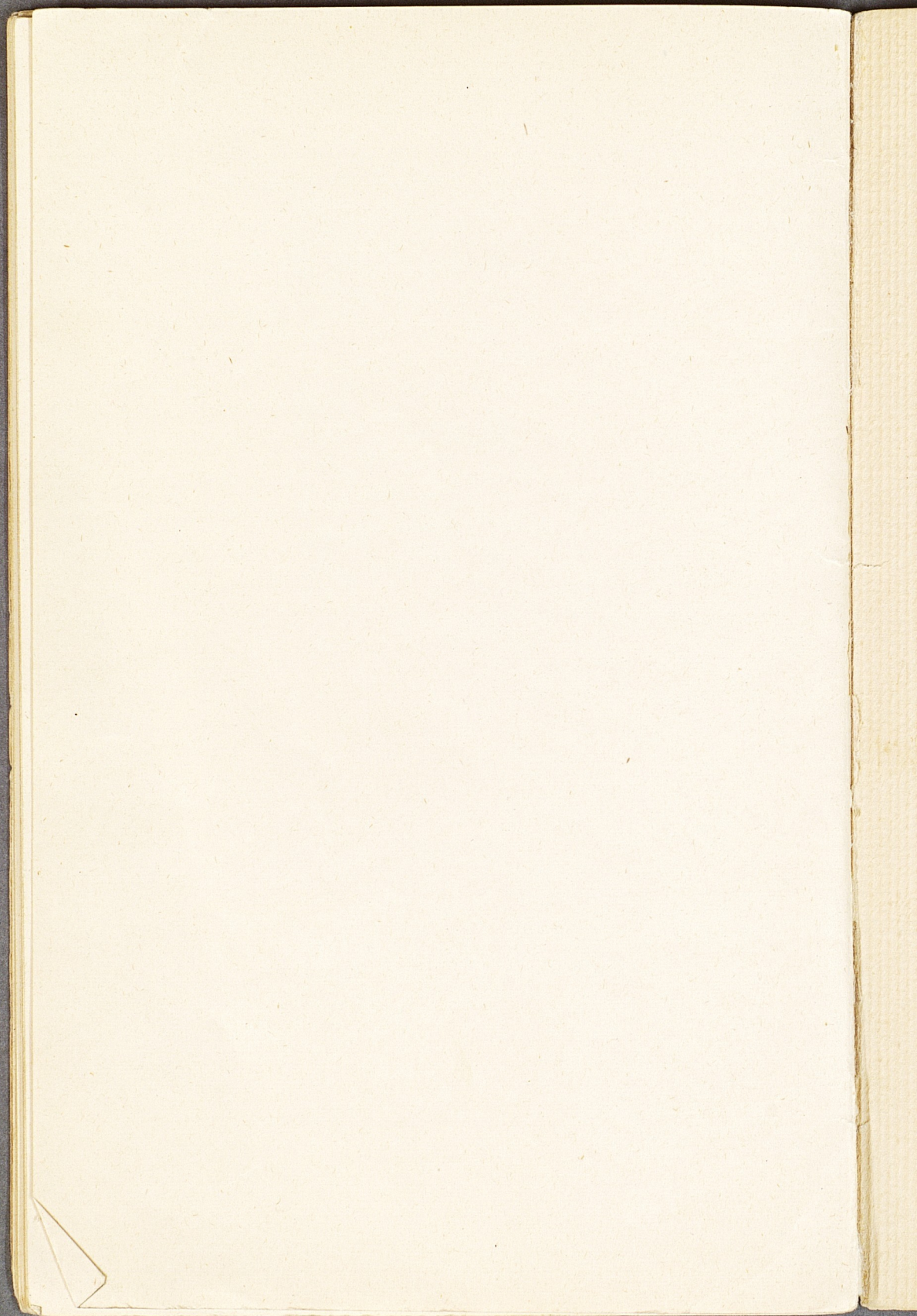
*Slocknad är eld, som
Strålat från »Stugan»!
Tanken, som funnit
Former och färg,
Skall öfver gruset
Glänsa och gifva
Kommande leder
Sitt ljus och sitt lif!*

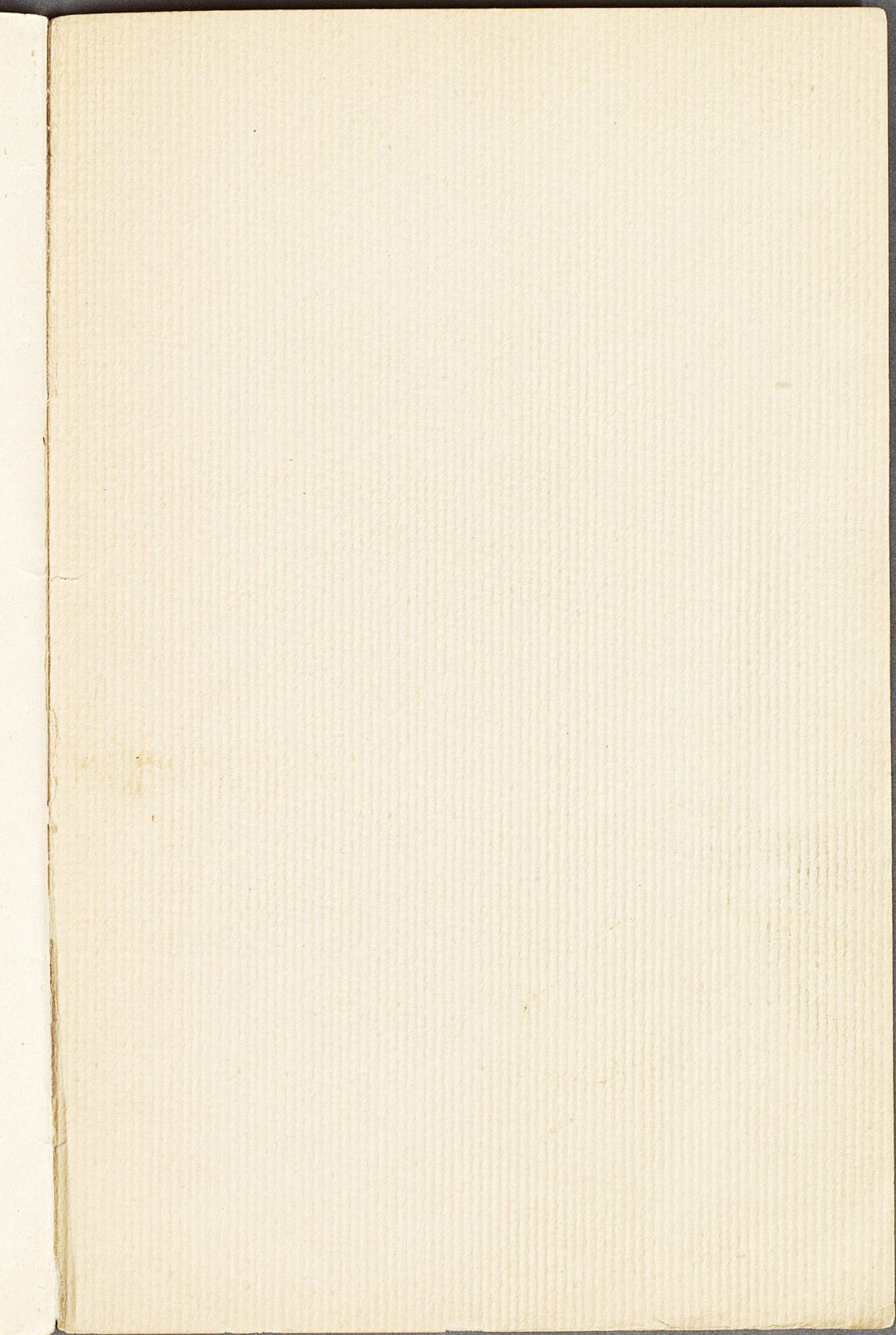
*Carl var det namn den
Manlige nämndes:
Ridderlig, redlig, rättvis som få.
Gammal-dags dygder
Dyrkan han skänkte,
Samlade skatter
Af vetande rikt.*

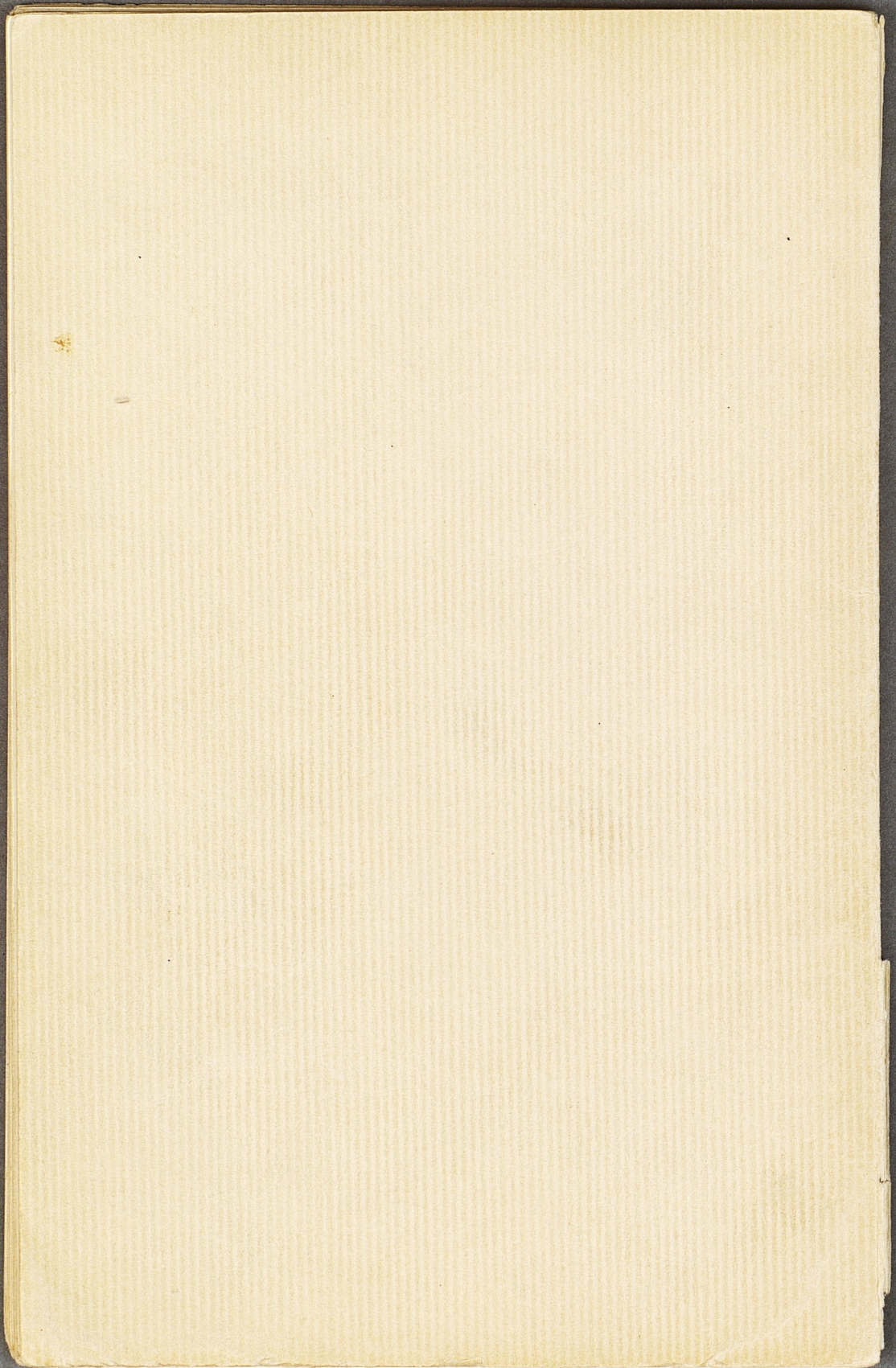
*Hvem mäktar bära
Bördan han burit,
Manteln, som föll för
Klippornas fot?
Hvar är den store,
Styrande, starke,
Som kan oss gifva
Den gärning han gaf?*

HENRIKA WIDMARK.

www.books2ebooks.eu